

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve **Harry (Chaim) Schimmel'in** anısına adanan cömert sponsorlukları için **Schimmel Ailesi'ne** teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, alta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi **Anna**'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." - Rabi Sacks

Şemini

Spontane Davranış: İyi mi, Kötü mü?

Şemini peraşası, Hahamlarımızın, Tanrı'nın evreni yarattığı zamanki kadar sevindiğini söyledikleri bir günün - Mişkan'ın büyük açılışının - Aaron'un iki büyük oğlu Nadav ve Aviu'nun ölümüyle gölgede kalmasının trajik hikâyesini anlatır:

Aaron'un oğulları Nadav ve Aviu kor küreklerini aldılar, içlerine ateş koydular, [ateşin] üzerine de tütsü yerleştirerek, A-Şem'in Huzuru'nda, [O'nun] kendilerine emretmiş olmadığı yetkisiz bir ateş getirdiler. A-Şem'in Huzuru'ndan bir ateş çıktı ve onları tüketti. A-Şem'in Huzuru'nda öldüler.

Vayikra 10:1-3

Nadav ve Aviu'nun günahının tam olarak ne olduğu hakkında Hahamlarımız ve daha ileri dönemdeki açıklama otoriteleri tarafından birçok açıklama önerilmiştir. Ama Tora'nın ta kendisinin burada ve başka yerlerde (Bamidbar 3:4, 26:61) verdiği en basit cevap, onların kendi inisiyatifleriyle hareket etmiş olmalarıdır. Kendilerine emredilmiş olmayan bir şey yapmışlardır. Belki de anın atmosferinden etkilenecek saf bir şevkle, spontane bir şekilde

hareket etmişler ve "yetkisiz bir ateş" sunmuşlardır. Buna göre, manevi konularda spontane davranmanın tehlikeli bir şey olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Ama acaba öyle midir? Moşe, bundan çok daha rahatsız edici koşullarda, Bene Yisrael'i Altın Buzağı'nın etrafında dans ederken görünce Taş Levhaları paramparça ettiğinde de bu spontane bir davranıştı. Bizzat Tanrı'nın yontmuş ve üzerlerine On Emir'i hakketmiş olduğu levhalar belki de ezelden beri var olmuş en kutsal objelerdi. Ama işte, Moşe bu davranışı nedeniyle cezalandırılmamıştır.

Hahamlarımız, Moşe, öncelikle Tanrı'ya danışmadan, kendi başına hareket etmiş olmasına rağmen, Tanrı'nın onun bu davranışını tasdik ettiğini söylemişlerdir. Raşi, Tora'ya yaptığı en son açıklamasında bu ana atıfta bulunur. Tora'nın son pasuğu (Devarim 34:12) "Moşe'nin tüm Yisrael'in gözlerinin önünde gerçekleştirmiş olduğu tüm kuvvetli el ve tüm büyük deşet"ten bahseder:

"Tüm Yisrael'in gözleri önünde: [Bu sözler, Moşe'nin] kalbi kendisini, levhaları onların gözleri önünde

kırmaya sevk ettiği zaman[ı
ima etmektedir]. Pasukta
söylendiği gibi "Ve onları
gözlerinizin önünde
paramparça ettim" (Devarim
9:17). Ve Kutsal ve Mübarek
Tanrı, onunla hemfikir oldu.
Pasukta söylendiği gibi:
"Aşer Şibarta [=paramparça
etmiş olduğun]. [Bu sözler
şöyle açıklanır:] *Yişar
kohaha şeşibarta*: "[Onları]
paramparça ettiğin için gücün
artsın!"

Acaba spontane davranış neden
Nadav ve Aviu için yanlıştken Moşe
Rabenu için doğrudu? Bunun
cevabı, Nadav ve Aviu'nun birer
Koen, Moşe'ninse bir *Navi*, yani
peygamber olmasında yatar. Bunlar
dini liderliğin iki farklı
şeklidir. Farklı görevleri, farklı
duyarlılıkları ve aslına bakılırsa
zamanın ta kendisine karşı farklı
yaklaşımları gerektirirler.

Koen, Tanrı'ya, zaman içinde hiç
değişmeyen bir şekilde hizmet eder
(tabii ki, Koenlerin görevli
oldukları Bet Amikdaş yıkıldığı
zaman onların bu konudaki rolleri
Bet Amikdaş tekrar inşa edilene
kadar sona ermiştir). Peygamber
ise, Tanrı'ya zaman içinde sürekli
değişen bir şekilde hizmet eder.
İnsanlar çok fazla rehavete
kapıldıklarında Peygamber onları
yaklaşmakta olan felaket hakkında
uyarır. Felaketten dolayı acı
çektikleri ve ümitsizliğin
derinliklerine düştükleri zamansa
Peygamber onlara teselli ve umut
verir.

Koen tarafından söylenen sözler
her zaman aynıdır. Koenlerin
berahası, bugün de, Moşe ve
Aaron'un günlerindeki sözlerin
aynılarından oluşmaktadır. Ama
Peygamberler tarafından kullanılan
sözler hiçbir zaman aynı değildir.
Kaydedildiği gibi:

"Hiçbir iki Peygamber aynı
tarzı kullanmaz."

Sanedrin 89a

Dolayısıyla bir Peygamber için
spontanelik, bu rolün özünden
kaynaklanır. Ama Tanrı'ya ibadetle
meşgul olan Koen için spontane
davranışlar tamamen uygunsuzdur.

Bu farkın sebebi nedir? Ne de olsa
Koen de Peygamber de aynı Tanrı'ya
hizmet etmekte değil midir? Tora,
bizim ancak nispeten yakın bir
dönemde yeniden icat ettiğimiz bir
aracı, biraz farklı bir şekilde
kullanmaktadır. Stereo ses - iki
farklı hoparlörden gelerek
birbirini tamamlayan ses -1930'lu
yıllarda, işitsel perspektif hissi
uyandırmak amacıyla
geliştirilmişti. 1950'lerde,
stereonun ses için yaptığını bu
kez görüntü için yapmak üzere 3
boyutlu film teknolojisi
geliştirildi. Pierre Broca'nın
1860'taki çalışmasından bugüne
kadar, sinirbilimciler MR ve PET
taramalarını da kullanarak, iki
bölümden oluşan beynimizin,
çevremize nasıl olup da, muhtemel
başka bir durumdakinden daha
zekice tepki verdiğini anlamak
için çabalamışlardır. Realiteyi
tam olarak deneyimleyebilmek için
ikili bir perspektife ihtiyaç
vardır.

Koen ve Peygamberin sağladığı
ikili perspektif, yaratılış
hakkında, sırasıyla, [düzen,
yapısallık, ayrımlar ve sınırlara
vurgu yapan bir Koenlik tarzıyla
dile getirilmiş olan] Bereşit 1:1-
2:3 ve [insanlar arası ilişkilerin
nüans ve dinamiklerine vurgu yapan
bir Peygamberlik tarzıyla dile
getirilmiş olan] Bereşit 2:4-3:24
tarafından temsil edilen ikili
perspektife paraleldir.

Şimdi gelin, yapısallık ile
spontanelik arasında sürekli bir
tartışmanın olduğu başka bir alanı
ele alalım: *tefila*, dua; özellikle
de Amida duası. Bet Amikdaş'ın
yıkılışından sonra Raban Gamliel
ve Yavne'de başında bulunduğu *bet*

dinin, gündelik Amida duası için, kati bir sıralamayla on sekiz *berahadan* oluşan ve sonra on dokuzuncu bir *berahanın* eklendiği standart bir metin tesis ettiğini biliyoruz (Mişna Berahot 4:3).

Ancak bu konuda herkes hemfikir değildi. Rabi Yeoşua, bireylerin, Amida'nın daha kısaltılmış bir şeklini söyleyebileceği görüşündeydi. Bazı açıklamalara göre Rabi Eliezer sabit bir metne tamamen karşıydı ve kişinin her gün yeni bir şey söylemesi gerektiği fikrini taşıyordu (Yeruşalmi Berahot 4).

Bu görüş ayrılığı, görüldüğü kadarıyla, her gün dua etme gerekliliğinin kaynağı hakkındaki başka bir görüş ayrılığıyla bire bir paraleldir:

Şöyle söylendi: Rabi Hanina'nın oğlu Rabi Yose "Dualar, Atalar tarafından tesis edilmiştir" dedi. Rabi Yeoşua ben Levi "Dualar, gündelik *korbanlara* denk olarak tesis edilmiştir" dedi.

Berahot 26b

Rabi Hanina'nın oğlu Rabi Yose'ye göre, Şahrit duası Avraam tarafından, Minha duası Yitshak tarafından ve Arvit duası da Yaakov tarafından tesis edilmiştir. Rabi Yeoşua ben Levi'ye göreyse, Şahrit duası her gün sabah vakti yapılan *korbana*, Minha duası her gün akşamüstü yapılan *korbana* denktir. Bu görüş ayrılığının pratikte hiçbir gerektirmesi yok gibi görünse de, aslında vardır.

Eğer dualar Atalar tarafından tesis edildiyse, o zaman duanın kökeninin peygambersel nitelikte olduğu anlaşılır. Yok, eğer dualar *korbanların* yerini almaları için tesis edildiyse, o zaman duanın kökeni Koenlik kurumuyla bağlantılıdır. Koenlerin spontane

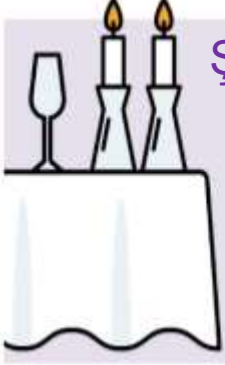
hareket etmesi yasaktı, ama Peygamberler için bu gayet olağan bir şeydi. Raban Gamliel gibi, duayı Koenlik kurumuna bağlı bir uygulama olarak gören biri, tam ve kesin bir metnin önemini vurgular. Talmud Yeruşalmi'nin anlayışına göre Rabi Eliezer gibi, duayı peygamberlikle bağlantılı gören biriye spontaneliğe değer verir ve her gün yeni bir şey söylemeye gayret eder.

Geleneğimiz bu konuyu oldukça dikkate değer bir şekilde çözüme kavuşturmuştur. Gündüz vakti her Amida duasını iki kez söyleriz. İlkini Peygamberlerin geleneği doğrultusunda sessizce ve kendi mahremiyetimizde söyleriz. Bu sırada her ne kadar ana metne bağlı kalsak da, eğer şahsi bazı özel dileklerimiz varsa bunları ilgili yerlere ilave etme serbestimiz vardır ve bu, Peygamberlik geleneğine uygundur. Bunun ardından Amida ikinci bir kez *şaliah tsibur* (=hazan) tarafından cemaat halinde ve kolektif bir şekilde söylenir. *Hazanın* yaptığı bu tekrar, Bet Amikdaş'ta *korban* yapan bir Koen'in ibadet uygulamasına paraleldir. (Arvit duasında neden bir tekrar olmadığını anlamak kolaydır: Gece vakti *korban* yapılmazdı.) Sessiz Amida sırasında metne kendi sözlerimizi ekleyebiliriz; tekrar sırasında bunu yapma serbestimiz yoktur. Bunun sebebi spontaneliğe Peygamberlikte yer olması, Koenlikte ise olmamasıdır.

Nadav ve Aviu'nun trajedisi, aslında birer Koen olmalarına rağmen sanki Peygambermiş gibi davranmış olmalarıdır. Yine de biz - oldukça akıllı bir şekilde - her iki geleneği miras aldık, zira yapısallık olmadan Yahudiliğin hiçbir devamlılığı olamaz; ama spontanelik olmadan da Yahudilik yaşamında hiçbir tazelenme ögesi

olamayacaktır. Buradaki sınav, her birinin yeri konusunda karmaşaya

düşmeksizin doğru dengeyi tutturmaktadır.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Spontaneliğin hayatınızda önemli olduğu bir zaman aklınıza geliyor mu?
2. Nadav ve Aviu'nun hatalı "şevki" düşünüldüğünde, acaba heyecan duygularımızı dizginlememizi gerektiren bir zaman hiç var mıdır?
3. Tora'da "olumsuz sonuçlanan *korbanlara*" verilebilecek başka örnekler var mıdır?